

21 Nisan 2018

Trump'ın vergi kararı ve Türkiye'ye etkisi

Prof. Dr. Fevzi YILMAZ - Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi

ABD küreselleşme uğruna yaşadığı işsizlikten ve cari açıktan çok rahatsızdır. Başkan Trump, Mart 2018'de imzaladığı kararla çelik ürünlerinin ithalatına yüzde 25, alüminyuma da yüzde 10 vergi getirdi ve ticaret savaşını başlattı. Gelişmiş ekonomilerin yıllarca adeta kutsadıkları küreselleşmeden ve ekonomik entegrasyondan bu noktaya nasıl gelindi?

Dijital Çağda yaşıyoruz, ülkeler, insanlar ve nesnelere iradeleri dışında da bağlı ve bağlantılı hale gelmişlerdir. Dünya büyük bir köye dönüşmüştür. Üretim teknolojileri ve süreçler de evrilmektedir. Günümüzde dünya yıllık kişi başı çelik tüketimi 200 kg mertebesinde iken, alüminyumda bu 10 kg seviyesinde olup oran 20/1'dir. Yıllara bağlı küresel metal tüketimi sürekli artış göstermesine rağmen, ulusların genel ekonomilerindeki pay düşmektedir. En çarpıcı düşüş ABD'dedir. 1900'lü yılların başında çelik ve alüminyumun ABD yıllık gayrisafi hasılasındaki payı %3 iken, bugün (2018 başı) bu en çok üretilen iki metalin 19 trilyon dolar/yıllık ABD ekonomisindeki payı %0.2'dir. Bu rakamlar bize 2 şeyi söylemektedir. a) Genel ekonomide hizmet sektörlerinin payı artmaktadır. b) Bugün ekonomide varlığı insanlar olan sanal/sayısal melezlenmesi yapılar, isli devasa fabrikaların önüne geçmiştir.

Viyana/Avusturya yakınındaki Donawitz kentindeki bir çelik şirketi, 1960'ta 1000 çalışan ile 500 bin ton/yıl tel üretirken, bugün aynı miktarda üretim 14 kişi ile gerçekleştirmektedir. Bu, dijital teknoloji ve Endüstri 4.0'ın bizi getirdiği son veya sondan bir önceki noktadır. Çalışmayan fabrikaları çalıştırmak her zaman istihdamı arttırmak anlamı taşımaz. İnsansız üretim ve karanlık fabrikaları hatırlayalım. Bazı batılı şirketlerin bu günlerde uzak doğudaki yatırımlarını ana merkezlerine geri çekme süreçleri yaşadıklarını da bilmeliyiz.

Küresel ekonomi ülkeleri karşılıklı etkileşim halinde tutar. Türkiye çelik üretmek için ABD'den yılda 1.33 milyar dolarlık hurda çelik ithal etmektedir. ABD'ye mamul/yarı mamul çelik ihracatımız ise 1.18 milyar dolardır. Halihazırda aleyhimize cari açık olduğu halde, üstüne üstlük çeliğe %25 gümrük vergisi uygulaması ile bu, daha da yükselecektir. ABD'ye çelik satışımız madem zorlaşacak karşılık vermek üzere, hurda çeliği başka pazarlardan (Hollanda gibi) temin edebiliriz.

Bu noktaya nasıl gelindi?

Geçen 40 yıl boyunca Amerika hep ürettiğinden çok tüketti. Şimdi ABD, üretim ve ticaret açığını yeni gümrük vergileriyle dengelemek ve kendi lehine değiştirmek istiyor. Bu bir sarmal! Ek gümrük vergisi ticareti azaltır. İthalat düşer ve yabancılar doları az alırlar. Dolaşımda az olan dolar ise değerlenir. Sonucu olarak güçlü dolar ABD ihracatını azaltır. İthalat gibi ihracat da düşer. Böylece düşürelim denen ticaret açığı aynı kalır. Trump, gümrük vergisi ile iç üretimi arttırmak ve ulusal işsizliği azaltmak isterken yeni problemlerin çıkmasına sebep olacaktır. Alüminyum ekseninde inceleme: Çin sürekli şekilde alüminyum endüstrisini fonluyor ve aşırı kapasiteyi teşvik ediyor. Geçen yıllarda Çin'de iç tüketim azaldığı halde üretim patladı ve küresel alüminyumda Çin üretim payı %54'e çıktı (2016). ABD küresel boyuttaki haksız ticaret ve istismarı, DTÖ nezdinde yapılan itirazlarla ve ticaret kanunu incelemeleri ile önleyememiştir. Özellikle Çin eksenli, ithalatta damping uygulamaları, piyasa altı fiyatlandırmalar veya maliyet altı fiyatlar bütün gelişmiş ekonomileri tehdit etmektedir. İlave olarak yanlış sınıf kodu kullanmak ve bu yolla pazar kapmak ta rahatsızlık doğurmaktadır. ABD "stratejik ürün" ve "ulusal güvenliği tehdit" kartını kullanarak iç üretimi ve iş gücünü korumak istemektedir. Savunma sanayii için yüksek saflıkta alüminyuma ihtiyaç duyulması bu metale stratejik ürün kimliği vermeyi haklı göstermektedir.

2015'ten sonra dünyada birçok alüminyum firmasında kapasite kullanımı %60 seviyesinin altına düşmüştür. ABD'de 2011'de 14 olan büyük alüminyum üretim tesisleri sayısı bugün 5'e inmiştir. Bu 5 fabrikanın da yalnızca 2'si tam kapasite ile çalışmaktadır. 2016 yılında alüminyum ithalatı bir önceki yıla göre % 18 oranında artmıştır (4.5'den 5.4 milyon metrik tona). ABD iç üretimi ise 1.6 milyon tondan 700 bin tona gerilemiştir. Çalışanlar ve aileleri stres yüküldür. ABD alüminyum ithalatına genel olarak baktığımızda ithalatın en fazla gerçekleştiği ülkeler Kanada, Çin, Rusya, Birleşik Arap Emirlikleri ve Meksika olarak göze çarpıyor. Bu beş ülke ABD'nin toplam alüminyum ithalatının %70'ini oluşturuyor. NAFTA Anlaşması gereği Kanada ve Meksika'nın bu vergilerden muaf tutulacağı düşünülürse Trump'ın bu hamlesi Çin ve Rusya dahil diğer ülkelere önemli darbe vuracak gibi görünüyor.

Sonuç ve Türkiye

ABD'de %33 olan yıllık ithal çelik oranı yeni gümrük vergisi nedeniyle makul sürede %10'a düşecektir. Sonucu olarak, ABD metal üretim sektöründe 33 bin yeni işgücü kazanılacak, metale bağlı sektörlerde ise 179 bin işgücü yok olacaktır. Bu tahmin, geçmiş ABD Başkanı George W. Bush'un 2002-2003 yıllarındaki gümrük vergisi uygulaması sonuçları ışığında yapılmıştır. O dönemde, çelik fiyatları %3 artmış ve çelik kullanan tüketici ürünleri endüstrisi (beyaz eşya ve otomotiv gibi) çok zarar görmüştür (200 bin kişi işini kaybetmiştir). Gümrük vergisi sonrası oluşacak yüksek fiyatlar metalin kullanımındaki işleri azaltır. Kısaca, ithalatın önlenmesi, yüksek fiyat ve kırılan tedarik zinciri büyük ekonomileri yoracaktır. Endüstriyel gerçeklik, metal üretimi ve izabesinde genellikle az sayıda çalışan varken, metal bağlantılı endüstrilerde çalışan sayısının çok fazla olduğu şeklindedir.

Trump yönetiminin koyduğu yeni gümrük vergisi cari açığı olan ülkeleri hedef alıyor. Çelik ve alüminyumda ABD Türkiye ile hiç cari açık vermiyor. Buna rağmen yeni gümrük uygulaması ülkemizi de kapsıyor. Türkiye'nin uygulama dışı tutulması yönünde bir gelişme de yok. ABD'nin alüminyum ithalatında Türkiye 30. sırada yer alıyor. ABD'nin toplam alüminyum ithalatında Türkiye'nin payı ise sadece %0,29 olarak gerçekleşmiştir. ABD'nin çelik ithalatında Türkiye'nin payı 2 milyon tonu aşkındır (ABD çelik ithalatında %6 pay ve 6. sıra). Değerler alüminyum açısından az etkileneceğimizi, çelik açısından ise etki boyutunun fazla olacağını vermektedir. Doğan durum, her iki metal için yeni arayışlar, tehditler ve fırsatlar getirecektir. Örneğin, ABD pazarına girmekte zorlanan yabancı şirketler Türkiye pazarına yönelecek ve ithalat rejimimizde rahatlama olacaktır. İhracatımız için ise alternatif arayışları ve yeni pazar bulma çabaları sürecektir.